

בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יט עמוד א

משנה. בן עיר (עיר שאינה מוקפת חומה) שהלך לכרך (עיר מוקפת חומה) ובן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו - קורא כמקומו, ואם לאו - קורא עמהן....

גמרא. אמר רבא: לא שנו (דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו קורא בחמשה עשר ולא בארבעה עשר). אלא שעתיד לחזור בלילי ארבעה עשר (אם קודם עמוד השחר יצא מן העיר, הוא דקתני שאינו צריך לקרות עמהן בלילי ארבעה עשר, אף על פי שעודנו שם, הואיל וביום לא יהיה שם - אין זה אפילו פרוז בן יומו.), אבל אין עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר - קורא עמהן (לצאת משם בלילה, הדשתא הוי פרוז לאותו יום אף על פי שעתיד לחזור למחר ליום (אחר) +מסורת הש"ס: [תנא] - נקרא פרוז, וקורא עמהן בין בלילי ארבעה עשר בין בארבעה עשר). אמר רבא: מנא אמינא לה - דכתיב על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרוזות, מכדי כתיב היהודים הפרזים, למה לי למיכתב הישבים בערי הפרוזות? הא קמשמע לן: דפרוז בן יומו נקרא פרוז. אשכחן פרוז, מוקף מנא לן? - סברא הוא, מדפרוז בן יומו קרוי פרוז - מוקף בן יומו קרוי מוקף.

2. רא"ש מסכת מגילה פרק ב סימן ג (שיטת רש"י)

גמ' אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד אבל אינו עתיד לחזור בלילי י"ד קורא עמהם פרש"י דקאי אבן כרך שהלך לעיר דאם אין עתיד לחזור בלילי י"ד אלא ישאר בעיר עד אור היום חל עליו חובת קריאת היום והרי הוא כבן עיר והוא פרוז יום וה"ה בן עיר שהלך לכרך ואינו עתיד לצאת משם בלילי ט"ו שהוא בכרך כשהאיר היום הוה ליה מוקף יום וקורא בליל ט"ו וביום ט"ו. ואפי' יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו בעירו אבל אם הוא יודע שעתיד לצאת בליל ט"ו קורא ב"ד כדזין בני עירו. ולא רצה לפרש מלתיה דרבא גם אבן עיר שהלך לכרך דלא מסתבר למימר שאם ישנו בכרך ביום י"ד שחלה עליו חובת קריאת מוקפין וישאר שם יום ט"ו ויקראה עמהם או אף אם יחזור לעירו יקרא בחמשה עשר כיון דעדיין לא הגיע זמן קריאת מוקפין למה תחול עליו חובת קריאתן זהו סברת רש"י

3. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה י

בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו, ואם לא היה בדעתו לחזור אלא אחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם

4. בית יוסף אורח חיים סימן תרפח

ודברי הרמב"ם (פ"א ה"י) סתומים ופירשם הרב המגיד כדברי רש"י

5. רא"ש מסכת מגילה פרק ב סימן ג (שיטת הרא"ש)

מיהו לישנא דהש"ס משמע דרבא קאי אכולה מתני' וכן מוכח בירושלמי ויש ליישב דברי רבא אכולה מתני' וכמו שמועיל לבן כרך להיות כבן עיר כשעמד שם ליל ארבעה עשר ומקצת היום שהוא זמן קריאתה של בני העיר וחלה עליו חובת קריאתן כמו כן מועיל לבן עיר שהלך לכרך ועמד שם עד מקצת יום י"ד כיון שבזמן חיוב קריאת בני מקומו אינו עמהם נסתלק מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני הכרך להתחייב בזמן קריאתן וקרינן ביה מוקף בן יומו כיון שהוא בכרך בזמן קריאת בני עירו ונסתלק מעליו חובת מקומו הקוראים ביום י"ד וקרינן ביה מוקף בן יומו ואף אם יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו.

6. ט"ז אורח חיים סימן תרפח ס"ק ו

שיטת הרא"ש והטור היא דהולכין אחר הדיעה שלו בלכתו ממקומו ושניהם שוין ממש דבן כרך שהלך לעיר ודעתו להתעכב שם עד שיאיר היום של י"ד וכן הוה שנתעכב שם בתחלת היום חל עליו חובת הקריאה של העיר והוא פרוז בן יומו אבל אם חזר למקומו שה' כרך קודם היום לא מועיל מה שחשב תחלה להיות בעיר בעת קריאת העיר. ובן עיר שהלך לכרך ודעתו להתעכב שם בתחלת יום י"ד וכן הוה שנתעכב שם לרש"י אין זה מועיל לו' שיהיה כבן כרך שהרי הוא יושב בטל שם ואין שם קריא' ואין מה שיחול עליו. ע"כ חייב לקרות כעירו. אבל להרא"ש והטור גם בזה

נסתלק ממנו מנהג עירו כיון שבשעה שמתחלת זמן הקריא' של עירו אינו שם והוא היה בדעתו להיות בכרך ע"כ אפי' חוזר לעירו ב"ד קורא בט"ו כיון שנסתלק ממנו חיוב שלו בהתחלתו ונתבטלה כולה וזהו נקרא מוקף בן יומו

7. רי"ף מסכת מגילה דף ו עמוד א (שיטת הרי"ף)

גמ' בן עיר שהלך לכרך אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד ונתעכב ולא חזר אבל אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם

8. רא"ש מסכת מגילה פרק ב סימן ג

הרב אלפס כתב ... ואשמועינן שהדבר תלוי בכוננתו בשעה שיצא מביתו אם היה בדעתו להיות לילי י"ד בביתו הרי הוא כמקומו אף אם נתעכב שמה אבל אם אינו עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר קורא עמהם

שיטה	נקודת החיוב
רש"י, רמב"ם, שו"ע	כוונה להיות במקום ומוכחות במקום בעלות השחר *בן מוקפין שרוצה להיות ביום י"ד בעיר שאינה מוקפת וגם נמצא שם בפועל בעלות השחר מתחייב ב"ד * בן עיר שכוננתו להיות במוקפין בעלות השחר של ט"ו וגם נמצא שם נידון כמוקף
רא"ש	עלות השחר של י"ד - *אם נמצא בעיר שאינה מוקפת מתחייב ב"ד *אם בשעה זו נמצא בעיר מוקפת מתחייב כמוקפין ואפילו יחזור לעיר ולא יהיה בט"ו במוקף.
רי"ף	כוונה *בן מוקפין שחשב להיות בעיר שאינה מוקפת בעלות השחר של י"ד נידון כעיר שאינה מוקפת גם אם בפועל לא היה שם * בן עיר שאינה וקפת שכוננתו להיות בעלות השחר של ט"ו במוקפין נידון כמוקפין גם אם בפועל לא היה שם

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפח סעיף ה

בן עיר שהלך לכרך, או בן כרך שהלך לעיר, אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר, קורא כמקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם. הגה: ואם הוא במדבר או בספינה, קורא ביום י"ד כמו רוב העולם (כל בו).

10. משנה ברורה סימן תרפח ס"ק יב

וצריכין אנו לידע שלשה דברים (א) דאם הוא שייך לעיר הפרוזות אפילו יום אחד קרוי פרוז וקורא ב"ד וכן אם הוא שייך למוקפין אפילו יום אחד קרוי מוקף וקורא בט"ו (ב) זמן קריאה הוא העיקר ביום וכיון שהיה בערי הפרוזות בהתחלת היום י"ד קורא ב"ד וכן כה"ג לענין מוקפין ביום ט"ו (ג) זמן קריאה שכותב המחבר היינו זמן קריאת המקום שהוא בו עתה לא זמן שיצא משם

11. משנה ברורה סימן תרפח ס"ק יב - מקרים:

- בן עיר שהלך לכרך אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ר"ל בזמן קריאה של ט"ו דהיינו משהאיר היום לא יהיה שם כי יחזור משם קודם אור היום אף שלבסוף רואה שהוא מוכרח להתעכב שם גם על יום ט"ו מ"מ אינו נקרא בשם מוקף וקורא ביום י"ד בהיותו בכרך
- אבל אם בעת נסיעתו לא היה בדעתו לחזור מן הכרך אלא לאחר זמן הקריאה דהיינו בבקר של ט"ו שאז כבר הוא זמן הקריאה אז חל עליו שם מוקף וקורא עמהן ביום ט"ו ואפילו אם אח"כ חזר לעירו ביום ט"ו קורא שם אם לא קרא מתחלה בכרך.
- ועתה נבאר הסעיף לענין אופן השני דהיינו בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה דהיינו שיחזור משם בליל י"ד קודם שיאיר היום דהוא זמן קריאה ואף שלבסוף היה שנתעכב ולא חזר קורא כמקומו דהיינו ביום ט"ו
- אבל אם לא היה בדעתו בעת נסיעתו לחזור משם רק לאחר זמן קריאה דהוא ביום י"ד בבוקר חל עליו חובת הקריאה של העיר וזה שאמר המחבר קורא עם אנשי המקום אשר הוא שם

[נע"כ אף שחזר באותו יום ובא לכרך צריך לקרוא באותו יום י"ד שהוא נקרא פרוז בן יומנו]
וכתב הטי"ז דכ"ז דוקא אם היה שם בעיר בתחלת היום אבל אם חזר למקומו שהוא כרך קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בעיר בעת קריאת העיר :

13. חזו"א סימן קנא

בן עיר שהלך לכרך כו' נראה דדעתו לחזור ולא לחזור תלוי בכניסת ליל י"ד כגון בן עיר שהלך לכרך ובכניסת ליל י"ד היה בדעתו לשוב קודם האיר יום ט"ו לרש"י או קדם האיר יום י"ד לרא"ש, נתחייב בקריאת י"ד ואף אם אחר צאת הכוכבים נשתנה דעתו להתעכב כבר הוכרע דינו כבן עיר, ואם בכניסת ליל י"ד היה דעתו להתעכב עד האיר יום ט"ו לרש"י או יום י"ד להרא"ש, פקע ממנו חיוב י"ד ונתחייב בקריאת ט"ו ואף אם חזר לעירו אחר צאת הכוכבים בי"ד קורא בט"ו

דינים העולים, בן כרך שהלך לעיר והוא שם בכניסת י"ד אם דעתו להיות בעיר עד האיר המזרח נעשה פרוז וקורא עמהם בליל י"ד, וכן קורא ביום י"ד אף אם כבר חזר לכרכו, ואף אם יצא מן העיר קדם האיר המזרח, ואין נפקותא בדעתו בשעת יציאתו מביתו, אלא דעתו בכניסת ליל י"ד קובעת את דינו

*ואם נשאר בעיר בליל ט"ו, ודעתו ליכנס לכרכו קודם האיר המזרח נראה דחייב בט"ו וכו' כיון שהוא בן כרך

14. הלכות שלמה פורים פרק כ סעיף ג

ומכל מקום כל אלו אם שינו מקומם לאחר שחשכה, לא יברכו על קריאת המגילה, לחוש לדעת הסוברים שהדבר תלוי בתחילת הלילה (וכל היכא שדינו לקרות בלא ברכה הוא הדין שלא יוציא אחרים בקריאתו)

15. שם הערה ג

ברם יש להסתפק אם יברך שנית ברכת שהחיינו, כיון דסוף סוף ברכה אתמול על מצוות הפורים דפרזים, וצ"ע.

16. שו"ת מנחת יצחק חלק י סימן נד

דהנה ממש"כ החזו"א ואם נשאר בעיר בליל ט"ו ודעתו ליכנס לכרכו קודם האיר המזרח, נראה שחייב בט"ו כיון שהוא "בן כרך", הרי לא כתב בכל זה מה דינו לענין ברכה, ונראה מזה דלא הכריע לענין ברכה, וע"ע מש"כ להלן מזה.

מיהו בכף החיים הביא את דברי המחזיק ברכה בשם הרמ"ע מפאנו וז"ל: מסקנא דשמעתא בן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור בליל י"ד אפי' אחר צאת ונתעכב ולא חזר, קורא בט"ו כאנשי מקומו, דכיון שלא נתחייב בקריאתה בעיר בלילה, אף ביומו אינו פרוז, אבל אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד אף על פי שעתיד לחזור ביום, הנה משיאיר המזרח ביום י"ד יהי' פרוז בן יומו ולילו עמו למפרע לפיכך קורא עמהן לילה ויום, ואם הלך אח"כ לכרך חוזר וקורא כמותם ומברך עלי' כאן וכאן וכו' עכ"ל, וכו' ע"ז הכף החיים עמש"כ שמברך עלי' כאן וכאן, דכבר כתב לעיל [סקכ"ו] דאף בן כרך שקרא בי"ד בדעבד יצא יד"ה יעו"ש, אלא רק יש לקרות בלא ברכה, ואם אפשר יש לשמוע הברכה מאחרים ויתכוון לצאת וכו' עכ"ל, ועיי"ש (באות כ"ו) הביא כן מביאורי הגר"א בשם הירושלמי - הרי שלדעת הכה"ח אם כבר נתחייב ביום י"ד, וקיים שם הפורים כמשפטו וכהלכתו בקריאת המגילה וכו', כשיחזור אח"כ לכרכו בליל ט"ו יש לקרות בלא ברכה, או שישמע הברכה מאחרים ויכוון לצאת יד"ה כנ"ל, וכן העלה בספר עיר הקודש והמקדש

17. ביאור הלכה סימן תרפח

* בן עיר שהלך לכרך וכו' - סעיף זה רבו פארותיו מאוד עיין בפמ"ג ובשארי אחרונים והעתקתי במ"ב רק שיטת רש"י שהסכימו עליה הרבה ראשונים וגם זה בקיצור נמרץ ומ"מ למעשה אני מבקש מהקורא שלא יסמוך עלי' לענין ברכה ויעיין בפמ"ג עיין בש"ג ובביאור הגר"א שהעתיקו דברי הירושלמי לדינא שבן עיר שעקר דירתו בליל ט"ו והלך לו לכרך נתחייב כאן וכאן:

18. תוספות מסכת יבמות דף יד עמוד א

וכן נראה דאמר בירושלמי דבן עיר אין מוציא בן כרך דכל שאין מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתם

19. משנה ברורה סימן תרפח ס"ק ח

(ח) קורים בי"ד - מי שדינו לקרוא בט"ו [ח] אינו יכול לקרוא ולפטור לבני י"ד בי"ד וכן להיפך כיון שאינו מחוייב עתה בדבר [פרי"ח] והפמ"ג כתב דבדיעבד אם בן כרך קרא לבן י"ד בי"ד יצא:

20. שער הציון סימן תרפח ס"ק ח

(ח) פרי חדש, אף על גב דירושלמי מסתפק בזה לענין בן כרך אם יכול להוציא לבן עיר בי"ד כיון דבדיעבד יוצא בי"ד, בגמרא דילן משמע דהוא לעכובא בט"ו, ואם כן ממילא אינו יכול להוציא לבני י"ד ביום י"ד, עיין שם. אכן מדברי הגר"א בסימן זה מוכח דהוא סבירא לה דגם הש"ס דידן מודה להא דירושלמי דבדיעבד יוצא בן כרך ביום י"ד [והא דאיתא בגמרא זמנו של זה לא כזמנו של זה הוא רק לענין לכתחלה דלא יכול בן כרך לקרוא ביום י"ד], וכן כתב הפרי מגדים, ואם כן ממילא נשאר בעיא דירושלמי על מקומה:

21. הגהות רעק"א שו"ע סי' רס"ג

מסתפקנא אם אחד שלא קבל עליו שבת יכול להוציא לקדש למי שקבל עליו שבת, די"ל דלזה שלא קבל דהוא חול אצלו הוי כאינו מחויב בדבר, כההיא דירושלמי הובא בחוספות יבמות י"ד בן עיר אינו יכול להוציא לבן כרך דהוי אינו מחויב בדבר או דהנא עדיף דבידו להביא עצמו לידי חיוב לקבל עליו שבת, וצ"ע לדינא

22. מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תפט ס"ק ב

הפרי חדש סעיף ח' הביא שאלה מי ששכח יום אחד לספור אי רשאי להיות שליח ציבור ולספור בברכה להוציא אחרים ויוצא גם הוא, העלה דאין יכול, דאין מחויב בדבר, וראיה ממגילה [ירושלמי מגילה פ"ב הלכה א] בן עיר אין מוציא בן כרך